

УДК 81'25(075)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-7-5>

Марія ВІННИЧЕНКО,

orcid.org/0000-0002-3757-0643

*асистент кафедри теорії та кафедри галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) vinnychenkomariia@gmail.com*

Ірина КОЗОРИЗ,

orcid.org/0000-0003-1963-6271

*асистент кафедри теорії та кафедри галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

Наталія ГОНЧАРЕНКО,

orcid.org/0000-0002-8749-2778

*асистент кафедри теорії та кафедри галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) natalia.v.goncharenko@gmail.com*

Віолетта СУХАНОВА,

orcid.org/0000-0002-7732-5925

*асистент кафедри теорії та кафедри галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) violettasukhanova@gmail.com*

ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ РЕДАГУВАННЯ ТА КРИТИКИ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕКЛАДІВ РОМАНУ Г. БЕЛЛЯ «ОЧИМА КЛОУНА»)

У статті розглядається питання практичного використання редагування та критики перекладу задля покращення перекладу певного тексту й усунення ймовірних лексичних, граматичних, фонетичних, стилістичних помилок, з одного боку, а з іншого – з метою удосконалення власних навичок та вмінь у перекладацькій професійній сфері. Для аргументації власних результатів дослідження в роботі наведено думки, теоретичні доробки, ставлення до проблематики досліджуваного питання різних українських науковців, які розглядають проблему використання в перекладознавстві цих важливих дисциплін із різних ракурсів. Метою статті є доведення цінності наук редагування та критики перекладу, основним інструментом яких є перекладознавчий аналіз. У дослідженні порівнюються роман Генріха Белля «Очима Клоуна» з його перекладами українською і російською мовами, проводиться стислий перекладознавчий аналіз текстів оригіналу і перекладів на всіх мовленнєвих рівнях, враховуються також екстралінгвістичні чинники мов і культур, що розглядаються, розкривається прагматика та комунікативна мета роману, пропонується власний, об'єктивно покращений варіант перекладу, тим самим наочно демонструється необхідність використання досліджуваних наук, що вже стали академічними дисциплінами. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути застосовані в процесі укладання посібників із критики і редагування художнього перекладу, в подальших перекладах роману Генріха Белля «Очима клоуна» та інших його творів, практичному викладанні стилістики, лексикології та інших дисциплін, особливо із залученням рекомендацій на основі мовознавчих, перекладознавчих та культурологічних даних, курсах лекцій із порівняльної лексикології та стилістики, теорії та практики перекладу з німецької мови та ін. Результати дослідження доводять практичну цінність редагування та критики перекладу.

Ключові слова: редагування, переклад, критика, відповідник, особливість, оригінал, назва, позначення.

Mariia VINNYCHENKO,

orcid.org/0000-0002-3757-0643

*Assistant at the Department of Theory and the Department of Branch Translation
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) vinnychenkomariia@gmail.com*

Iryna KOZORIZ,

orcid.org/0000-0003-1963-6271

*Assistant at the Department of Theory and the Department of Branch Translation
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) IrynaSerg.Kozoriz@gmail.com*

Natalia HONCHARENKO,

orcid.org/0000-0002-8749-2778

*Assistant at the Department of Theory and the Department of Branch Translation
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) natalia.v.goncharenko@gmail.com*

Violetta SUKHANOVA,

orcid.org/0000-0002-7732-5925

*Assistant at the Department of Theory and the Department of Branch Translation
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) violettasukhanova@gmail.com*

PRACTICAL VALUE OF EDITING AND TRANSLATION CRITICISM (ON THE EXAMPLE OF TRANSLATIONS OF G. BELL'S NOVEL “THROUGH THE EYES OF A CLOWN”)

The article considers the practical use of editing and criticism of translation to improve the translation of some text and eliminate possible lexical, grammatical, phonetic, stylistic errors, on the one hand, and on the other to improve own skills and abilities in the translation profession. To argue their own research results, the article presents the opinions, theoretical developments, attitudes to the problems of the researched issue of various Ukrainian scholars who consider the problem of using these important disciplines in translation studies from different angles. The aim of the article is to prove the value of the sciences of editing and criticism of translation, the main tool of which is translation analysis. The study compares Ukrainian and Russian translations of Heinrich Bell's novel “Through the Clown's Eyes”, conducts a concise translation analysis of original text and translations at all speech levels, takes into account extralinguistic factors of languages and cultures considered, reveals pragmatics and communication goal, we propose objectively improved version of translation, thus clearly demonstrating the need to use the studied sciences, which have already become academic disciplines. The data obtained as a result of the study can be used in compiling manuals on criticism and editing of literary translation, in subsequent translations of Heinrich Bell's novel “The Eyes of a Clown” and other works, in the practical teaching of stylistics, lexicology and other disciplines, especially with recommendations on the basis of linguistic, translation studies and culturological data, in courses of lectures on comparative lexicology and stylistics, theory and practice of translation from German, etc. The results of the study prove the practical value of editing and criticism of translation.

Key words: *editing, translation, criticism, equivalent, feature, original, name, definition.*

Постановка проблеми. Сьогодні тенденції до міжкультурного спілкування зумовлюють зріст попиту на переклад не тільки фахових текстів, а й великої кількості художньої літератури. Саме тому дедалі більшого значення набуває один із головних етапів перекладу – редагування. На цьому етапі виправляються помилки на лексичному, граматичному і стилістичному рівнях, вдосконалюється переклад. На протипагу редагуванню, критика перекладу аналізує офіційні переклади, виявляє недоліки, привертає увагу до гідних досягнень, заохочує до вдосконалення вмінь інших перекладачів.

Аналіз досліджень. Для того, щоб довести практичну цінність таких наук, як редагування та критика перекладу, варто проаналізувати дослідження та публікації різних науковців української перекладознавчої школи. Усі вони присвя-

чені визначенню важливості досліджуваних нами наук. Одні філологи заперечують їхню практичну цінність, наприклад А. М. Науменко, а інші, зокрема О. В. Подвойська та О. В. Мазур, наголошують на необхідності використання і залучення критики і редагування в перекладацькій діяльності. Цю невизначеність можна усунути, наочно продемонструвавши цінність редагування та критики перекладу.

Метою статті є доведення цінності редагування та критики перекладу для практики перекладу, для вдосконалення одного певного перекладу і для подальшої перекладацької діяльності загалом. Для цього, на прикладі перекладознавчого аналізу перекладу роману Генріха Бюлля «Очима клоуна» ми продемонструємо, що критика та редагування перекладів є шаблем перекладознавчої діяльності будь-якого перекладача.

Виклад основного матеріалу. Критика перекладу сформувалася у ХХ столітті на основі літературної критики та завдяки американському перекладачеві Джеймсу Голмзу, який є одним із перших філологів, хто окреслив поняття сучасного перекладознавства, увійшла до складу прикладного перекладознавства. Критика перекладу сьогодення отримала багато теоретичних визначень, привернула увагу цілої низки українських та іноземних дослідників. Вона, за словами української вченої О. В. Мазур, стимулює розвиток національних мов, культур та перекладознавства загалом, «сприяє встановленню високих вимог та покращенню якості перекладених творів, вишколює перекладачів художніх творів, підвищує інформованість та культурний рівень читачів» (Мазур, Оришечко-Бартоха, 2018: 186). Дослідниця виокремлює понад сорок різноманітних функцій критики перекладу, серед яких – оцінна, методологічна, мовотворча, лексикографічна, дослідницька, релятивно-оцінна, комунікативна, дидактична, формалізуюча, виховна та інші. Щоб досягти своєї мети і виконати усі функції, критика перекладу аналізує процес національного перекладу, тобто в основі цієї науки лежить аналіз перекладів.

Існують також дослідники, які «критикують» критику перекладів. Наприклад, професор А. М. Науменко, який стверджує, що ця наука «завжди аналізувала фонетичні, лексичні та граматичні пасажі або окремі складові частини тексту, при цьому не у співвідношенні з концепцією оригіналу, а лише з нормами мови перекладу» (Науменко, 2017: 178). Але науковець зазначає, що критика все ж допомагає перекладачам розвивати свою майстерність та удосконалювати навички. Практична цінність критики перекладу полягає як раз у тому, щоб проаналізувати мовленнєві «пасажі» оригіналу, віднайти в них прагматичну цінність, задум автора, риси його ідіостилю і створити для перекладачів підґрунтя для їхньої подальшої професійної діяльності.

Науковець Т. В. Шмігер також вбачає деякі негативні аспекти сучасної критики та редагування перекладів. Досліджуючи роботи критиків та редакторів перекладу сьогодення, філолог помічає, що їхні рецензії та судження ґрунтуються не на об'єктивній, аналітичній та практичній оцінці ситуації, а більше на особистих фонових знаннях і спостереженні, оскільки більшість із них навіть не володіють мовою оригіналу (Шмігер, 2018: 87). Саме тому Т. В. Шмігер досліджує схему перекладознавчого аналізу як основу для якісної оцінки перекладу. Дослідник виявив ключові принципи, на яких має ґрунтуватися критика перекладу. Він

стверджує, що ця наука має працювати з текстами, а не поняттями і теоретичними засадами, оскільки теоретичні висновки слугують не метою, а тільки для проведення подальших досліджень; метою ж при цьому є сам аналіз текстів перекладу та оригіналу (Шмігер, 2018: 89).

Редагування перекладу також базується на перекладознавчому аналізі, але, на відміну від критики, має за мету поліпшення та удосконалення одного єдиного перекладеного тексту. Науковець В. М. Пузанов, вивчаючи етапи розвитку цієї науки, дійшов висновку, що у ХХ столітті редагування в контексті перекладознавства розглядалося переважно в лінгвістичному аспекті (Пузанов, 2013: 152). Але поступово редактори та перекладознавці почали враховувати також екстралінгвістичні чинники. Тепер для створення адекватного перекладу тлумачу необхідно спиратися не тільки на своє досконале володіння мов, а й здобувати та поглиблювати знання із соціо- та психолінгвістики, з культури інших народів, тенденцій певної історичної епохи, особливостей ідіостилю конкретного автора тощо. Дослідник В. М. Пузанов, зокрема, наголошує на необхідності «займатися розробкою конкретної системи зі сталим теоретичним підґрунтям і реальним практичним застосуванням» (Пузанов, 2013: 153). Він скликав, таким чином, до створення академічної дисципліни «Редагування перекладів».

Дослідниця О. В. Подвойська, підтверджуючи нагальність навчання студентів не тільки основам перекладу, але й редагування, створює практичні рекомендації, пропонує власні методи викладання для цієї дисципліни. Головною метою «Редагування перекладів», за словами філологині, є «навчання методики критичного перекладознавчого аналізу тексту перекладу задля подальшого (за потреби) його редагування з метою отримання якісного кінцевого продукту – еквівалентного та адекватного перекладу» (Подвойська, 2016: 154). Редагування йде пліч-о-пліч із критикою перекладу. Саме тому їх дуже часто об'єднують в одну академічну дисципліну.

Для досвідченого тлумача переклад є, перш за все, процесом аналізу і синтезу. Після першого поверхового ознайомлення з текстом оригіналу та перед початком самого перекладу перекладач робить власне дослідження, знайомиться з термінами певної галузі, якщо йдеться про фаховий текст, вивчає особливості ідіостилю автора, аналізує переклади інших авторів, якщо йдеться про художній текст. Це становить перший, підготовчий етап перекладу від якого залежить якість подальшого процесу перекладача. Покликання критики

перекладу – спростити цей процес, надати стислу інформацію про авторів та перекладачів. Після другого, основного етапу власне самого перекладу, настає черга редагування. Його ще також називають аналізом результатів перекладу. Цей етап складається з власного перекладознавчого аналізу тексту оригіналу і тексту перекладу на всіх мовленнєвих рівнях, виявлення та усунення змістових, граматичних та стилістичних помилок, а також оцінки власного перекладу. Таким чином, перекладацький аналіз тексту є багатоетапним процесом, метою якого є створення адекватного перекладеного тексту з такою ж прагматичною і комунікативною метою, що і текст оригіналу. Ми ж у своєму дослідженні використовуємо перекладацький аналіз роману Г. Белля «Очима клоуна» та його українського та російського перекладів для критики і редагування перекладів, щоб довести цінність цих наук і навчальних дисциплін.

Для аналізу перекладу роману Генріха Белля «Очима клоуна» було вибрано переклад М. П. Дятленка українською мовою, виданий 1965 р., та Р. Райт-Ковалевої російською мовою, виданий 1988 р.

Першочергово увагу до твору привертає його назва, головною функцією якої є передача в концентрованій формі основної теми або ідеї твору. Ця функція заголовку зумовлює його зв'язок з усім текстом, а також можливість реалізації змісту назви в повному обсязі лише в ретроспективному прочитанні, після реалізації усіх ліній зв'язку.

Дослівно назва роману Г. Белля «*Die Ansichten eines Clowns*» українською мовою перекладається як «*Погляди одного (якогось) клоуна*». Ми вважаємо, що такий переклад набагато краще віддзеркалює ідею автора, ніж український переклад М. П. Дятленка «*Очима клоуна*». Помічаємо переосмислення та, як наслідок узагальнення, а також трансформацію вилучення неозначеного артикля німецької мови *ein*, який, на наш погляд, є важливим елементом назви. Тотожним українському є і російський відповідник назви роману «*Глазами клоуна*». Використані ті самі трансформації, які втрачають прагматику автора. Звернемо увагу на те, що може послугувати причиною такої тотожності перекладів назви твору, а саме на рік видання перекладів: український варіант з'явився раніше російського.

Словоскладання є найбільш поширеним та продуктивним способом словотворення в німецькій мові. Складні слова в художньому творі можуть використовуватись із метою посилення повсякденно-побутового стилю.

Kalick hatte einmal während einer Hitlerjugendveranstaltung einen Vortrag gehalten mit dem Titel

> Machiavelli oder der Versuch, ein Verhältnis zur Macht zu gewinnen < (Бель, 2012: 212). У наведеному уривку зустрічаємо одну складну лексему, яка утворена з трьох іменників, два з яких позначають назву фашистської молодіжної організації в Німеччині у 1926-1945 рр. Другий іменник є нейтральним.

Розглянемо відтворення цієї мовної одиниці в українському перекладі: *Калиць Калік на вечорі гітлерюгенда виступив з доповіддю під назвою «Макиавеллі, або спроба домогтися зв'язку з владою»* (Белль, 1965: 202). Складний іменник оригіналу відтворений словосполученням *вечорі гітлерюгенда*, до складу якого входить переосмислений іменник *вечорі*, значення якого відрізняється від значення в оригіналі. Назва організації відтворена відповідним іменником у родовому відмінку мови перекладу з маленької літери. У цьому випадку в перекладі назви використана трансформація транскрибування. На нашу думку, це словосполучення слід було б перекласти *збори Гітлерюгенда*, з назвою угруповання з великої літери.

Російський переклад складного іменника тотожний українському: *В свое время Калик делал доклад на собрании гитлерюгенда под названием: «Макиавелли, или Попытка сопричаститься власти»* (Белль, 1988: 542). Складний іменник оригіналу *Hitlerjugendveranstaltung* перекладений словосполученням *собрании гитлерюгенда*. Назва організації відтворена транскрипцією – іменником родового відмінку з маленької літери. Обидва переклади є вірними, але, на наш погляд, було б доречно відтворити назву з великої літери. Таким чином, перекладачі висловили свою неповагу та надали розмовності та повсякденності.

Зазначимо, що важливим у художньому тексті є і повтор морфем, за допомогою якого вона стає засобом збільшення інформаційно-естетичної ємності тексту вище зазначеного стилю. На відміну від лексичного, морфемний повтор функціонально завжди налаштований на логічне або емоційне виділення кореневої системи. Окрім логіко-емоційного виділення, завдяки якій передається авторська модальність, морфемний повтор ритмізує висловлювання (Кухаренко, 2002: 29-30). Розглянемо уривок оригіналу роману, в якому наявні складні слова, а також повтори окремих морфем та лексем: *...die sich in fünfjährigem Unterwegssein herausgebildet hat: Bahnsteigtreppe runter. Bahnsteigtreppe rauf. Reisetasche abstellen, Fahrkarte aus der Manteltasche nehmen, Reisetasche aufnehmen, Fahrkarte abgeben, um Zeitungstand, Abendzeitungen kaufen, nach draußen gehen und ein Taxi heranwinken. Fünf Jahre lang bin*

ich fast jeden Tag irgendwo abgefahren und irgendwo angekommen, ich ging morgens Bahnhofstreppen rauf und runter und nachmittags Bahnhofstreppen runter und rauf... (Белль, 2012: 8). У наведеному уривку наявна велика кількість повторів як окремих лексем, так і їхніх морфем (коренів, префіксів). Така особливість створює ритмічний малюнок, а також відтворює іронічне ставлення головного героя до одних і тих самих подій його життя. У наведеному уривку наявні складні іменники, які повторюються повністю, наприклад, *Bahnsteigtreppe*, *Reisetasche*, *Fahrkarte*, або частково, наприклад, *Zeitungsstand* та *Abendzeitungen*, два складних іменника, до складу яких входить лексема *Zeitung*; дієслова *nehmen* та *aufnehmen*, значення яких різняться через наявність у другому дієслові приставки; прийменник *irgendwo*. Динамічності та експресивності надають уривку й антонімічні відокремлювані префікси *rauf* та *runter*, які неодноразово повторюються в уривку, а також антонімічні дієслова *abfahren* та *ankommen*. Тому ці особливості є дуже важливими не лише в оригіналі, але й у перекладах, тому їх варто відтворити якомога точніше.

Розглянемо переклад наведеного прикладу українською мовою: *..., який виробився в поїздах за п'ять років: сходами з платформи вниз, сходами нагору, поставити саквояж, дістати з кишені пальта проїзний квиток, взяти саквояж, віддати контролерові квиток, підійти до кіоска, купити вечірні газети, вийти з вокзалу на площу й покликати таксі. Ось уже п'ять років я мало не щодня звідкись виїздив і кудись приїздив, ранком підіймався сходами нагору і спускався вниз, а надвечір – вниз і нагору,...* (Белль, 1965: 3). Помічаємо, що в українському перекладі є багато суттєвих вилучень та змін. Наприклад, лексема *Bahnsteigtreppe*, яка неодноразово повторюється в оригіналі, в українському перекладі в першому випадку відтворена словосполученням *сходами з платформи*, а вже в подальшому контексті вилучається один з іменників та використовується лише лексема *сходами*. Зазначимо і те, що складні слова німецької мови відтворюються в українській мові словосполученнями. Таким чином, через вилучення втрачається прагматична настанова використання повторів. Тому ми вважаємо, що краще було б уникнути трансформації вилучення: «сходами на платформу». Аналогічно відтворений та використовується в перекладі іменник *Fahrkarte* – *проїзний квиток* – *квиток*. Німецькі приставки *rauf* та *runter* відтворені відповідними прислівниками мови перекладу *вниз* та *нагору*. Варто звернути увагу і на німецький при-

слівник *irgendwo*, який у перекладі відтворений двома різними за значенням прислівниками *звідкись* та *кудись*. Таким чином, український переклад вищезазначених особливостей оригіналу відтворює їх неточно.

Проаналізуємо російський переклад наведеного уривку німецького роману: *«..., который выработался в поездках за последние пять лет: вниз по ступенькам – на перрон, вверх – с перрона, поставит чемодан, вынуть билет из кармана пальто, поднят чемодан, отдать билет, к киоску – купить вечерние газеты, выйти на улицу, позвать такси. Пять лет я почти ежедневно откуда-то уезжал и куда-то приезжал, взбегал и сбегал по ступенькам утром, сбегал и взбегал по ступенькам вечером,...*» (Белль, 1988: 423). Помічаємо наявність у першому реченні двох тире, які використовуються з метою надання логічності та передачі напрямку руху головного героя. У другому випадку використана трансформація вилучення однієї з частин складного німецького іменника, а саме «*по ступенькам*». Таким чином, втрачається прагматика використання повторів складних іменників оригіналу. Повторювані іменники *Reisetasche* – *чемодан*, *Fahrkarte* – *билет*, *Manteltasche* – *карман пальто* відтворені відповідними простими іменниками або словосполученнями. На жаль, втрачається одна з особливостей німецької мови та роману, а саме використання в деяких уривках великої кількості складних іменників, морфемний склад який повторюється повністю або частково. Втрачається також і повтор німецького іменника *Zeitung*, адже перша лексема *Zeitungsstand* відтворена простим словом *киоск*, а друга *Abendzeitungen* – словосполученням *вечерние газеты*. Ми вважаємо, що відповідник *газетный киоск* був би кращим. Помічаємо, що у прийменниках *откуда-то* та *куда-то* повторюється характерна російській мові частка *-то*. Антонімічні дієслова *abfahren* та *ankommen* відтворені у перекладі відповідними частинами мови, які позначають дію, *уезжал* та *приезжал*. Динамічність та експресивність антонімічні відокремлених приставок *rauf* та *runter* німецького уривку передані дієсловами російської мови *взбегал* та *сбегал*. Антонімічність цих одиниць досягається завдяки різним приставкам, які змінюють значення цих частин мови. Таким чином, у російському перекладі втрачаються деякі морфологічні особливості роману Г. Белля, а саме наявність великої кількості складних слів, їхніх частин та їх повторення.

У романі Г. Белля наявні і переосмислені вирази, які надають тексту більшої виразності, а також відтворюють відношення автора до ска-

заного: ... *und später könnte ich noch in die Küche gehen, an Annas Busen weinen und mir ein paar Würstreste einstecken.* (Белль, 2012: 211). Цього разу зустрічається фразеологічний вираз *an Busen weinen* – *поплакати в жилетку*, розглянемо його відтворення в українському перекладі: ... *а потім це можна піти в кухню, поплакати в Анни на грудях і сховати собі в кишеню кілька шматочків ковбаси.* (Белль, 1965: 201). Словосполучення *поплакати на грудях* є вірним відповідником оригіналу та відтворює необхідну виразність.

А потом можно было бы пойти на кухню, поплакать Анне в жилетку и стащить хвостик колбасы. (Белль, 1988: 542). Переклад переосмисленого словосполучення оригіналу відтворено в російському відповіднику вірно, прагматика використання та функції відповідають німецькому роману.

Важко оминати увагою в наведеному російському уривку наявність розмовного дієслова *стащить*, яке є відповідником німецького *einstecken* – *ховати*, а в українському – трансформацію логічного розвитку та, як наслідок, додавання словосполучення *собі в кишеню*, яке відсутнє в оригіналі. На наш погляд, такий переклад є невірним, тому, ми вважаємо, варто уникнути додавання.

Варто звернути увагу на відмінність часових форм мови оригіналу та обох мов перекладу, яка неодноразово спостерігається в романі та його відповідниках. Зазначимо, що, окрім деяких винятків, весь роман написаний у минулому часі, здебільшого у *Präteritum*. Такий опис має форму художнього репортажу від особи одного з учасників подій. Завдяки цьому читач відчуває себе зануреним у ситуацію. Позиція оповідача-спостерігача, який має визначену епічну широту показу, знаходить своє відображення в часових формах дієслів. Події передаються як ті, що вже сталися. Тому використовується саме претеріальний план оповіді (Домашнев та ін., 1989: 84). Завдяки цьому передається опис пережитих та послідовних подій.

Marie ging es gut, sie war jetzt im Rom, am Busen ihrer Kirche, und überlegte, was sie zur Audienz beim Papst würde anziehen müssen. Züpfner würde ihr ein Bild von Jacqueline Kennedy besorgen, ihr eine spanische Mantilla und einen Schleier kaufen müssen, denn, genau besehen, war Marie jetzt fast so etwas wie eine «first lady» des deutschen Katholizismus. (Белль, 2012: 201). З метою передачі опису подій у наведеному уривку оповідь ведеться в простому минулому часі, а саме *Präteritum*, який використовується разом із прислівником *jetzt*. Таким чином відбувається залучення читача до описуваних подій. Звернемо увагу на знову ж таки складні

речення з різними типами зв'язків, які передають послідовність та розвиток опису. Умовна часова форма *würde anziehen müssen* та *würde besorgen, kaufen müssen* зазвичай використовується для надання тексту більшої вишуканості та старомодності. Варто зазначити, що в романі Г. Белля маємо ретроспективне зображення дійсності, яка полягає у змалюванні змістово-фактуальної інформації в минулому щодо моменту її викладу. Такий виклад змістової інформації формує епічну відстань героя та, як наслідок, автора щодо описаних подій. Такий спосіб опису сюжетного часу є показником стильової манери письменника. Розглянемо відтворення попередньо названих особливостей в українському та російському перекладах.

Марі добре, вона тепер у Римі, в лоні своєї церкви, і обдумує, як слід одягтися до аудієнції у папи. Цюпфнер, певно, роздобув їй фото Жаклін Кеннеді, купив іспанську мантілю та вуаль, бо тепер же Марі, по суті, стала ніби first lady¹ німецького католицизму (Белль, 1965: 191). У першому реченні *Марі добре* перекладач використав трансформацію вилучення дієслова минулого часу, таким чином, отримуємо односкладне речення з подальшого контексту розуміємо, що оповідь йде в теперішньому часі. Лексеми простого минулого часу або вилучені, або перекладені теперішнім часом *обдумує*. У першому реченні умовність відтворена дієсловом майбутнього часу *одягтися*. У другому реченні умовність відтворення із залученням трансформації додавання лексеми *певно* та дієслів минулого часу. Звернемо увагу, що в українському перекладі є неточною передача модальності оригіналу *würde anziehen müssen* та *würde besorgen, kaufen müssen*, яка відсутня в перекладі. Таким чином, послідовність та розвиток опису відтворені відмінно від оригіналу та потребує редагування.

Мари хорошо, она теперь в Риме, в лоне своей церкви, обдумывает, в каком платье ей пойти на аудиенцию к папе. Цюпфнер достанет ей фотографию Жаклин Кеннеди, и ему придется купить ей испанскую мантлью и вуаль. Потому что, в сущности говоря, Мари теперь была чем-то вроде first lady германского католицизма. (Белль, 1988: 536). Як і в українському перекладі, в російському прислівник *jetzt* відтворений еквівалентним словниковим відповідником *теперь*. Знову перекладач використав трансформацію вилучення дієслова минулого часу, таким чином, отримуємо односкладне речення з подальшого контексту розуміємо, що оповідь йде в теперішньому часі. Дієслово минулого часу *überlegte* відтворене теперішнім *обдумывает*. Майбутнім

часом відтворені німецькі форми *würde anziehen müssen* та *würde besorgen, kaufen müssen*. Модальне дієслово відтворене еквівалентно російським відповідником *придется*. Послідовність подій та залучення читача передані відповідно оригіналу. В останньому реченні минулий час *war jetzt* точно відтворений дієсловом минулого часу та прислівником *теперь была*.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши вищенаведені приклади, можемо дійти висновку, що переклади не бувають ідеальними, особливо, коли йдеться про художню літературу. Головним

завданням перекладача є передача не лише мовних засобів, але й прагматичної настанови автора, з огляду на всі культурні особливості. Ми вважаємо, що в перекладах українською мовою та російською мовою є як вдалі та точні відповідники, так і неточні. Слід зазначити, що в деяких випадках перекладачі використовували компенсації. На прикладі нашого дослідження ми продемонстрували, що перекладацький аналіз лежить в основі редагування і критики перекладу, які своєю чергою покликані допомагати перекладачу вдосконалювати свої вміння та навички.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белль Г. Избранное: Сборник / Пер. с нем. составл. и предисл. П. Топера. Москва : Радуга, 1988. 656 с.
2. Белль Г. Очима клоуна: роман. Перекл. з нім. Київ : Дніпро, 1965. 276 с.
3. Белль Г. Погляди клоуна. Die Ansichten eines Clowns / Авт. вст. ст. та комент. Р. А. Кордуп. Харків : Ранок-НТ. 2012. 288 с.
4. Домашнев А. И., Шишкіна И. П., Гончарова Е. А. Интерпретация художественного текста: Нем. яз. : учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов. 2-е изд., дораб. Москва : Просвещение, 1989. 208 с.
5. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей. 3-е изд., испр. Одесса : Латстар, 2002. 292 с.
6. Мазур О. В., Оришечко-Бартоха Т. Методологія критики художнього перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 37. Том 4. С. 183-184.
7. Максимов С. Є. Перекладацький аналіз тексту у світлі дискурс-аналізу. *Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2017. Випуск 34. С. 124-127.
8. Науменко А. М. Редагування оригіналу перекладачем та критика перекладу. *Філологічні науки*. 2017. Книга 1. С. 177-182.
9. Подвойська О. В. Редагування перекладів як навчальна дисципліна. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки*. 2016. Книга 2. С. 153-157.
10. Пузанов В. М. Виникнення і розвиток редагування перекладів (доба формування теорії). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2013. № 1 (13). С. 150-154.
11. Шмігер Т. В. Перекладаознавчий аналіз у системі критики перекладу на початку XXI ст. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 5. Том 2. С. 86-89.

REFERENCES

1. Böll H. Izbrannoe. Sbornik (Selected writings. Anthology). Translated from German. Drafting and preface by P. Topera. M: Raduga, 1988. 656 p. [in Russian]
2. Böll H. Ochuma clouna: roman (Through the eyes of a clown: novel). Translated from German. K.: Dnipro, 1965. 276 s. [in Ukrainian]
3. Böll H. Pohliadu clouna. Die Ansichten eines Clowns. (Through the eyes of a clown) Comments of R. A. Kordup. Kharkiv: Ranok-NT, 2012. 288 s. [in Ukrainian]
4. Domashnev A. I., Shyshkina I. P., Honcharova E. A. Interpretaziya hudozhestvennoho texta (Interpretation of literary text). Preservice teacher training manual. M.: Prosvetshenie, 1989. 208 p. [in Russian]
5. Kuharenko V. A. Interpretaziya texta: Uchebnik dlja studentov philologicheskikh spetsialnostej (Interpretation of text: Textbook for students of philological specialties). Odessa: Latsar, 2002. 292 p. [in Russian]
6. Mazur O. V., Oryshechko-Bartoha T. Metodologija krytyky hudozhnjoho perekladu (Literary translation criticism methodology). International Humanitarian University: Philology. 2018. № 37. Book 4. Pp. 183-184. [in Ukrainian]
7. Maximov S. E. Perkladatskij analiz textu u svitli dyskurs-analizu (Translational text analysis in the light of discourse analysis). Scientific newsletter of the UNESCO Department of KNLU. Philology. Pedagogic. Phycology. Release 34. 2017. pp. 124-127. [in Ukrainian]
8. Naumenko A. M. Redahuvannja oryhinalu perekladachem ta krytyka perekladu (Editing the original by a translator and criticizing the translation). Philological sciences. 2017. Book 1. Pp. 177-182.
9. Podvojska O. V. Redahuvannja perekladiv jak navchalna dystsyplina (Editing translations as an academic discipline). SCIENTIFIC NOTES OF NDU named after M. GOGOL. Philological sciences. 2016. Book 2. Pp. 153-157.
10. Puzanov V. Vynyknennja I rozvytok redahuvannja perekladiv (doba formuvannja teoriji) (Translation Editing Origination and Development (Theory Forming Age). State and regions. Social communications, 2013. № 1 (13). Pp. 150-154.
11. Shmiger T.V. Perekladoznavchij analiz u systemi krytyky perekladu na pochatku XXI st. (Translation quality assessment in the system of translation criticism in the early 21st century) Transcarpathian philological studies. Release 5. Book 2. Pp. 86-89.